

РОЗДІЛ 2. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ ESG: ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗРІЗИ

І. Нєнно, М. Мазуркевич

Стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти (ESG) [1], ухвалені Міністерською конференцією в Єревані, упроваджують у країнах-підписантах із 2005 р. З того часу відбулася низка значущих подій стосовно впливу на забезпечення якості вищої освіти, зокрема, у 2012 р. Міністерське комюніке запропонувало групу E4 у складі Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти (ENQA), Європейської студентської спілки (ESU), Європейської асоціації університетів (EUA), Європейської асоціації інститутів вищої освіти (EURASHE) для підготовки первинної пропозиції щодо перегляду стандартів ESG з метою підвищення їхньої чіткості, прикладного характеру та корисності. Перегляд охоплював кілька раундів консультацій, у яких брали участь як основні стейкхолдери, так і міністерства. Коментарі, пропозиції та рекомендації, які ретельно проаналізувала Керівна група, були відображені у версії стандартів ESG 2015 р.

Найкращі практики та здобутки європейських партнерів, репрезентовані в рамках проекту програми ЕРАЗМУС+ «Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на основі європейських стандартів та рекомендацій», стисло викладено в цій статті.

Політика якості формує підґрунтя для встановлення цілей якості [2]. Наприклад, політика та цілі забезпечення якості в Університеті Royal Roads (Іспанія) [3]. Цей виш позиціонує себе як університет

для людей, які бажають просунутися на робочому місці. Студенти поділяють пристрасть до навчання, цікавість до світу, бажання зробити значний внесок у свої організації та громади. Університет був створений для задоволення цих потреб наданням прикладних і професійних програм, передусім на рівні випускників, які реагують на мінливий світ і світову економіку. Заклад є визнаним лідером у наданні доступної та відповідної освіти, орієнтованої на потреби ринку праці, чого досягають завдяки інноваційним, новаторським технологіям; прагне до найвищого рівня якості, здійснення прикладних досліджень, які дають змогу вирішити реальні проблеми. Щоб ефективно виконувати ці функції, університет:

- Постійно вдосконалює структуру управління та політики, завдяки чому можна швидко розробляти програми у відповідь на потреби ринку праці;
- використовує зовнішні консультативні комітети для визначення та моніторингу процесу здобуття працівниками знань, навичок, а також ставлення до випускників;
- використовує інноваційні освітні технології для підтримки принципів навчання дорослих і надання гнучких можливостей навчання для студентів канадської та глобальної освіти;
- забезпечує здобуття студентами не лише відповідних знань, а й здатності ефективно працювати на робочих місцях.

Якість Університету Хельсінкі [4] забезпечується його діяльністю і результатами. Основними напрямками політики якості в цьому університеті є такі:

- шляхом забезпечення якісної освіти Університет Хельсінкі зміцнює свою позицію одного з кращих дослідницьких університетів у Європі;
- кожен член університетської спільноти – від викладачів і дослідників до інших співробітників і студентів – несе відповідальність за якість університету у своїй діяльності;
- система забезпечення якості університету підтримує професійний розвиток кожного члена університетської спільноти, її підрозділу та всієї університетської спільноти.

Європейська магістерська програма з якості аналітичних лабораторій (EMQAL) [5] є спільним магістерським курсом, розробленим консорціумом університетів, який охоплює Університет Алгарве, Університет Барселони, Університет Бергена, Університет Кадісу, Гданський технологічний університет, Центральний південний університет.

Університети Консорціуму домовились про таку політику щодо якості EMQAL: місія EMQAL (European Master in Quality in Analytical Laboratories) полягає у формуванні висококваліфікованих фахівців для впровадження й управління системами якості в аналітичних лабораторіях. Зокрема, EMQAL сприяє європейській співпраці та дослідженням, що приводить до вищих стандартів якості лабораторної акредитації. EMQAL має на меті бути світовим лідером, забезпечуючи якісну вищу освіту для аналітичних фахівців лабораторії; прагне бути моделлю успішного європейського співробітництва, що сприятиме міжнародній гармонізації аналітичних процедур.

Показниками якості є індикатори якості, які вимірюють ефективність та розраховують за об'єктивними даними. Показники якості мають бути простими і чіткими (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники якості вищої освіти в Німеччині
(Університет Кобленц-Ландау)

Індикатор	Приклад
Задоволеність клієнтів	= кількість скарг / кількість клієнтів
Ефективність управління персоналом	= кількість годин роботи персоналу, який виконує продуктивну роботу / загальна кількість годин
Ефективність управління якістю	= кількість невідповідностей, виявлених зовнішнім аудитом / кількість невідповідностей, виявлених внутрішнім аудитом

Індикатори якості використовують для кількісного визначення ступеня досягнення цілей якості. Проте ця методологія має враховувати певні проблеми їхнього використання (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Ризики використання показників якості освіти

Індикатор	Приклад	Проблеми
Ефективність викладання	= середня оцінка студента / розподілення успішності студентів	Оцінки можуть бути суб'єктивними
Ефективність наукових досліджень	= кількість наукових публікацій / кількість дослідників	Кількість публікацій не відображає якість досліджень
Ефективність надання диплома	= середній період часу між наданням лекційних матеріалів та наданням диплома	Зовнішні чинники (наприклад, зміна законодавства) можуть вплинути на проміжок часу
Ефективність випускної роботи	= випущено дипломів / кількість зареєстрованих студентів	Залежить від якості / продуктивності студентів

Реалізація сучасної концепції якості в освіті, яка потребує трансформації забезпечення якості в удосконалення якості, містить такі етапи:

1. Аналіз та оцінка ситуації для визначення напрямів щодо її поліпшення.
2. Визначення цілей удосконалення.
3. Пошук можливих рішень щодо досягнення цілей.
4. Оцінка цих рішень та вибір кращих із них.
5. Упровадження вибраних рішень.
6. Вимірювання, перевірка, аналіз й оцінка результатів;
7. Формалізація або внесення потрібних змін.

Розглянемо деякі аспекти впровадження стандартів у Німеччині [6]. Кваліфікаційні рамки мають на меті поєднання національних систем кваліфікації різних країн із загальними європейськими рамками. Ядро рамок стосується восьми контрольних рівнів, які описують, що учень знає, розуміє та вміє робити, – «результати навчання». Рамки створені для легшого порівняння: прозорості та синергії, упровадження концепції навчання «протягом життя»; визнання потреб роботодавця та модернізації освітньої системи, пов'язаної із забезпеченням якості.

Інструментами забезпечення якості освіти є акредитація та подальші спроби забезпечення на інституційному рівні (навчання /

викладання). Організаційна структура акредитації охоплює акредитацію в міністерстві та Національній акредитаційній раді.

Важливі аспекти щодо результатів навчання, на думку експертів проекту QUAERE з Німеччини, полягають у такому: результати навчання є спільним продуктом виробництва всіх стейкхолдерів (зацікавлених сторін); важливими є «soft skills», тобто «м'які» універсальні навички; суттєва проблема полягає у вимірюванні результату навчання; під час визначення цілей на довгостроковий період важко сформувати надійний прогноз.

У процесі забезпечення якості обов'язково беруть участь зацікавлені сторони, які також мають вплив на акредитацію: університети, роботодавці та практики, студенти. Складним для узгодження поглядів стейкхолдерів є те, що зацікавлені сторони мають різні інтереси.

Забезпечення якості – це інструмент контролю, який потребує планування, тобто визначення цілей. Ключовим елементом цього є першорядність таких чинників, як розподіл бюджету, управління навчанням і дослідженнями.

Однак якість не може бути визначена без цілей. Акселераторами підвищення інтересу до якості та стандартів, що виявляється у швидкому розвитку галузі вищої освіти, зростанні її цінності для громадськості та приватного інвестора, є такі: необхідність захисту споживачів в умовах мінливої якості вищої освіти; урахування інтересів студентів, а також роботодавців і суспільства; полегшення доступу до якісної освіти; першорядне значення інституційної автономії, яке стримується визнанням того, що вона призводить до додаткових обов'язків.

Оцінювання у вищій освіті країн ЄС забезпечує студентам і багатьом іншим зацікавленим особам якість та стандарти курсів [7]. Це допомагає викладачам і студентам зосередити увагу на навчальних заходах, призначених для розвитку студентами тих видів знань, здібностей і професійних компетенцій, які дозволять їм продемонструвати досягнення ключових цілей і результатів навчання. Оцінювання дає змогу викладачам визначати прогрес студентів під час курсу, інформуючи їх про те, як вони можуть удосконалити свою роботу, адаптувати зміст, темп і структуру педагогічної діяльності.

Загальновизнаною є думка про те, що оцінювання студентів – це не лише вимірювання результатів та досягнень, а й керівництво та підтримка. Воно стає «рушійною силою» навчання у вищій освіті: студенти хочуть і повинні мати успіх, і вони розглядають систему оцінювання як засіб, за допомогою якого їхнє досягнення вимірюються і визнаються як в університеті, так і за його межами.

Оцінювання є найефективнішим за таких умов:

- оцінювання використовують для залучення студентів до навчання, яке є продуктивним;
- зворотний зв'язок використовують для активного вдосконалення процесу навчання;
- студенти та викладачі стають відповідальними партнерами в навчанні й оцінці;
- студенти стають обов'язковими учасниками практики і культури оцінювання вищої освіти;
- система оцінювання розвиває здатність студентів керувати власним навчанням;
- зворотний зв'язок викладачів вимірює / оцінює ефективність (за явними критеріями) та надає практичні рекомендації щодо вдосконалення якості навчання;
- кожен вид оціночного завдання має свої критерії оцінки, процедури оцінювання охоплюють елементи саморефлексії, рецензування й оцінки експертів, викладацьку критику, перегляд завдань, зовнішнє професійне спостереження тощо;
- процеси оцінювання є прозорими; залучення студентів допоможе зрозуміти їхні цілі та стандарти, розвивати навички для управління власним навчанням;
- занадто багато завдань можуть захопити поверхневий підхід до навчання; недостатність може призвести до витрачання неадекватних зусиль / часу на виконання завдання; занадто велика різноманітність завдань може зменшити прагнення студентів до досконалості.

Зворотний зв'язок, як свідчить європейський досвід забезпечення якості в освіті, є важливою частиною ефективного навчання [8]. Він допомагає студентам зрозуміти предмет, який вивчають, і дає їм чіткі рекомендації щодо вдосконалення їхнього навчання. Зворот-

ний зв'язок може збільшити впевненість студента, самосвідомість та ентузіазм у навчанні. Ефективний зворотний зв'язок протягом першого року навчання в університеті може допомогти залученню студентів. Він повинен ґрунтуватися на прозорості результатів навчання і бути визнаним невід'ємною частиною стратегії викладання; кожен пункт оцінювання має відповідати конкретним цілям.

Зворотний зв'язок сприяє залученню студентів до засвоєння головних навичок. Механізми зворотного зв'язку використовують для залучення студентів до продуктивного й інтерактивного навчання, а також для активного вдосконалення навчання, що дає змогу студентам і викладачам стати відповідальними партнерами у процесі навчання й оцінки, робить навчання студентоцентричним та забезпечує повне розуміння студентами прогресу.

В Італії політика щодо забезпечення якості (96 університетів та близько 4300 курсів) перебуває під наглядом ANVUR (Agenzia Nazionale di Valutazione del Sistema Universitario e della Ricerca) [9], і пов'язані з нею процеси мають назву AVA (Самооцінка, Оцінка, Акредитація). Це охоплює початкову процедуру акредитації, періодичну процедуру акредитації, роботу групи із забезпечення якості в кожному університеті, роботу спільних комісій викладачів та студентів. Проте її формулювання застосування неоднакове в різних містах. Простежується недостатня чіткість у розумінні політики забезпечення якості. По суті, загальна політика якості офіційно задекларована в різних документах, але повністю не реалізована.

Політику забезпечення якості впроваджує в університеті Тренто Комітет із забезпечення якості у складі чотирьох професорів, трьох адміністраторів та одного студента. Додатково створений Комітет з моніторингу та оцінки (Nucleo di Valutazione) із залученням усіх підрозділів (по одному представнику). Вони працюють із використанням розробленого керівництва із забезпечення якості.

Зміст нового навчального плану італійського вишу формується після порівняно точного аналізу попиту на навчання. Перегляд діючих навчальних курсів відбувається для забезпечення зовнішньої та внутрішньої послідовності (для періодичної акредитації). Інформацію про новий або переглянутий курс збирає в електронному вигляді міністерство освіти, яке ухвалює навчальні програми.

Кожна кафедра відповідає за процес створення чи оновлення. Остаточна пропозиція має бути схвалена Сенатом університету із застосуванням періодичних консультацій із зацікавленими сторонами.

В Італії відбувається зміна центру тяжіння від навчання, зосередженого на викладачі, до студентоцентричного. Проте для більшості викладачів залишається незрозумілим, що це означає на практиці.

Більшість університетів проводить моніторинг побажань студентів, використовує різні методи навчання з індивідуальним підходом.

Вступ студентів, кар'єрний розвиток, визнання і сертифікація передбачають універсальний вступний тест для всіх навчальних програм (запланована кількість студентів, які навчаються); інформаційні системи університету мають автоматичний зв'язок з адміністрацією та студентами; додаток до диплома видають для всіх навчальних програм; визнання кредитів ще не уніфіковане.

Педагогічний колектив в італійських вишах традиційно формується ретельно, що сприяє збереженню та гарантуванню балансу сил у певних предметних сферах. Вплив такої традиції неоднозначний. Сучасний контекст, у якому працює викладач, часто демотивує, оскільки потрібно витрачати час на різні формальності, а не на інші важливі аспекти.

В Італії на національному рівні практикують спільне вивчення процесу та результатів для визначення достовірних даних. Сьогодні у світі є безліч інформації, яка генерує дезінформацію. Крім того, джерела даних також мають бути взаємоузгоджені стосовно того, що потрібно вимірювати. Це також потребує кращого узгодження внутрішнього управління університетами з міністерськими базами даних. Інформаційний менеджмент в Італії охоплює впровадження міжінституційних інформаційних систем (ESSE3), що містять усі дані про кар'єру студентів. Інформаційну систему використовують для планування та стратегічного управління. Її потрібно інтегрувати з реальними професійними змінами в кар'єрі студентів, базою даних Асоціації випускників.

Система «Прозорі вимоги», ухвалена в Італії, є відверто незадовільною та заплутаною. Використану мову, надану інформацію, макет презентації занадто часто застосовують лише для «інсай-

дерів», а не для реальних зацікавлених сторін. Університети іноді компенсують ці недоліки, готуючи власні інформаційні сайти на їхньому порталі з урахуванням «прозорості вимог» як бюрократичного навчання. Розкриття інформації зумовлює наявність веб-сайту з чітким брендингом. Однак інформація все ще розкидана, і користувач повинен переміщатися, щоб знайти саме ту, яка є важливою для нього (наприклад, навчальну програму). Не всі відомості є доступними (наприклад, показники успішності, анкети для студентів, інформація про зайнятість).

Для уникнення впливу бюрократичної логіки виконання потрібно спростити процедури моніторингу. Викладачі, студенти та зовнішні зацікавлені сторони повинні краще зрозуміти справжню важливість перегляду періодичних курсів навчання. Постійний моніторинг і періодичний огляд навчальних програм передбачають щорічне засідання відділу, який очолює директор з освіти кожної кафедри, присвячене огляду навчальних програм / курсів. Ураховують такі дані: задоволення студента (шляхом анкетування); посилення узгодження з поточними дослідженнями; внесок зацікавлених сторін; труднощі під час запровадження змін у навчальних закладах.

В Італії періодичне зовнішнє забезпечення якості перебуває у процесі формування. Виконано низку навчальних програм, розроблених у межах цифрової спільноти.

Політика якості у Вроцлавському технологічному університеті (Польща) [10] будується за такими принципами: діяльність та менеджмент університету, які ґрунтуються на постійній оцінці й розвитку; університет виконує свою місію так, щоб сприяти добробуту співробітників та студентів; підтримується система забезпечення якості, яка гарантує, що університет може працювати надійно, етично, ефективно та якісно, задовольняючи потреби зацікавлених сторін.

У Польщі цілями забезпечення якості в наукових дослідженнях та освіті є: конкурентоспроможність і міжнародна орієнтація; виконання досліджень світового класу; висока кваліфікація випускників; задоволення навчанням в університеті; наявність програм безперервного навчання. Цілями забезпечення якості з позиції взаємодії зі стейкхолдерами є: досягнення експертної ролі університету в

суспільстві; партнерські відносини у співпраці; постійний діалог із зацікавленими сторонами.

У Вроцлавському технологічному університеті відбувається постійний моніторинг якості освіти; створення процедур для періодичної та систематичної оцінки за участю представників організаційних підрозділів якості освіти; надання постійного доступу громадськості до програм навчання / результатів навчання на всіх рівнях та формах навчання. Голову Комісії з питань контролю якості призначає ректор на термін повноважень ректора. Комісія з питань контролю якості Університету охоплює представників відділу забезпечення якості освіти (три особи) та відділу оцінки якості освіти (три особи). Оперативне управління відбувається у співпраці з проректором з освіти. Комісія з питань забезпечення якості на факультеті формується у складі: заступника декана з питань освіти, директорів навчальних програм, директорів програм докторантури, представників студентів та аспірантів.

До норм системи забезпечення якості освіти Університету науки і технологій належать: оцінка навчального процесу на підставі документації щодо навчання (характеристики сфери навчання, профілю випускників, навчального плану та програми, докладного змісту всіх курсів, реалізації системи ECTS, вимог до процедур експертизи, вимог до дисертацій).

Типове опитування щодо загальної оцінки курсу охоплює такі питання:

- Як курс збагатив Ваші знання про викладену тему?
- Чи були визначені належні передумови?
- Чи наявні книги, скрипти та ін., призначені для цього курсу, в бібліотеці / онлайн-доступі?
- Чи програма курсу повторює зміст з інших курсів?
- Чи час, витрачений на курс, є оптимальним за тривалістю / надто коротким / надто довгим?
- Як Ви оцінюєте взаємозв'язок курсу із загальним профілем освіти у вашій галузі навчання?
- Чи відповідав курс Вашим сподіванням?

Технічна оцінка виконання курсу містить такі пункти:

- Чи були доступні консультації / контактні години на достатньому рівні?
- Чи участь у курсі допомогла вам зрозуміти зміст інших курсів?
- Чи проводили заняття відповідно до навчальної програми курсу?
- Чи були цікавими методи навчання у класі?
- Чи лектор чітко висвітлив проблеми, використовуючи підтримку аудіовізуальних засобів / проектора / презентацію тощо?
- Чи навчальний матеріал підготовлений добре та викладений послідовно?
- Чи були наведені приклади відповідали проблемам?
- Чи лектор виклав складні питання зрозумілим та прозорим способом?
- Чи проводили заняття у відповідному темпі?
- Чи був лектор досить комунікативним?
- Чи чітко визначені вимоги до студентів?
- Чи проводять заняття вчасно та регулярно?

Фінальним елементом є оцінка корисності анкети:

- Ви вірите в користь цього опитування?
- Чи можуть результати цього опитування бути корисними для студентів?
- Чи варто опублікувати результати цього опитування?
- Чи форма дослідження є зрозумілою / прозорою?
- Чи було достатньо часу для завершення опитування?

Результати анкетування для студентів і випускників використовують у періодичних оцінках викладачів, а також у процесі сприяння переведенню викладачів на вищі посади. Проводять опитування студентів і роботодавців проїхніючікуваннящодо професійної діяльності випускників (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Очікування студентів та роботодавців від результатів освіти¹

Студенти	Роботодавці
Самостійність	Чесність
Ініціатива	Відповідальність
Відповідальність	Мотивація
Мотивація	Лояльність
Прагнення прийняття змін	Самостійність
Прагнення до навчання і самоосвіти (самовдосконалення)	Прагнення до навчання і самоосвіти (самовдосконалення)
Чесність	Ініціатива
Запитливість	Зрілість
Толерантність	Прагнення прийняття змін
Зрілість	Запитливість
Лояльність	Толерантність
Культурна чутливість	Культурна чутливість
Патріотизм	Патріотизм

¹ Очікування наведено в порядку важливості для кожної категорії респондентів.

Аналіз потреб роботодавців дає змогу підготувати робочий план на два роки для включення актуальних компетентностей випускників. Аналіз очікувань студентів дає змогу мінімізувати ризик під час майбутнього працевлаштування.

Академічна спільнота у Греції формує Грецьку федерацію викладачів університетів (POSDEP), яка підтримує інтереси своїх членів та висловлює думки з питань, які мають для них важливе значення. Члени Федерації можуть надавати пропозиції до законів та правил, введених Міністерством освіти. Також зазначимо успішне подолання опору впровадженню стандартів ESG в академічній спільноті грецьких навчальних закладів [11].

Головні аргументи проти впровадження стандартизації полягали в такому:

- 1) зниження державного фінансування провідних університетів у зв'язку з економічним банкрутством та змушення університетів шукати фінансування з боку приватного сектору, перетворюючи їх у такий спосіб на конкуруючі підприємства,

- що продають освітні послуги та дослідницькі продукти (запровадження плати за навчання на програмах аспірантури та дослідницької діяльності в межах університету);
- 2) низька заробітна плата та умови праці, що не задовільняють грецьких вчених з огляду на їхній соціальний статус та роль у суспільстві («чиста» місячна заробітна плата викладачів становить 1200 євро);
 - 3) політика, яку здійснюють стосовно досліджень та освіти університетів, передбачає фундаментальні дослідження, які фінансує уряд. Підтримка концепції підприємницьких університетів для небазових досліджень призведе до вторгнення в університети приватних компаній;
 - 4) неготовність інфраструктури університетів – слабе забезпечення студентів у бібліотеках, комп'ютерних лабораторіях, презентаційних залах, аудиторіях, гуртожитках, їдальнях призводить до внутрішньої міграції студентів в університети Афін та Салонік;
 - 5) деградація освіти через Болонський процес – указом президента трирічне навчання в університетах за кордоном дорівнює п'ятирічному навчанню у грецьких університетах;
 - 6) порушення послідовності грецьких програм навчання для задоволення вимог запровадження системи кредитних одиниць, що є необхідною умовою комерціалізації освіти;
 - 7) акредитація створить рейтингову систему, що призводить до комерціалізації університетів.

Усі зазначені чинники негативно впливають на вищу освіту в Греції.

Університет Патр – перший грецький вищий навчальний заклад, який визнав важливість забезпечення якості освіти та пройшов процедуру зовнішнього оцінювання в 1999 р.

Відділ забезпечення якості Університету Патр (MODIP) функціонує на підставі наявної правової бази, яка оновлюється та перевіряється через інтегровану цифрову систему. Центральний підрозділ університету інформує і координує процедури внутрішньої та зовнішньої оцінки академічних департаментів й усього університету, організує та координує збір наявних ресурсів, необхідних для

розвитку навчальної та дослідницької роботи; пропонує ідеї та дії, необхідні для підвищення якості процесу оцінювання університету; бере участь у конференціях та семінарах, формує пропозиції щодо забезпечення якості й удосконалення навчальних процедур. Також MODIP здійснює: анкетування студентів, результати якого використовуватимуть для оцінки навчального процесу; електронне анкетування академічного персоналу; аналіз річних звітів академічних відділів; процедури зовнішньої оцінки академічних департаментів; формування звіту про самооцінку Університету Патр. Річний внутрішній звіт – це щорічний огляд та запис навчально-дослідницької роботи, яку проводить департамент. Внутрішній звіт про оцінку складають кожні чотири роки за результатами аналізу якості й порівняльної оцінки чотирирічних показників. Він є підґрунтям для звіту із зовнішньої оцінки.

Отже, запровадження стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти ESG зумовлює необхідність реформ у стратегічному та оперативному управлінні освітою. Подолання опору впровадження нових пріоритетів, залучення стейкхолдерів та впровадження студентоцентричного навчання відбувається унаслідок підвищення привабливості програм навчання у вищій освіті, вивчення зворотного зв'язку щодо якості навчання від студентів, аналізу попиту на навчання, прогнозування та планування компетентностей та результатів навчання.

Список використаної літератури розділу 2

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). – Київ : ТОВ “ЦС”, 2015. – 32 с.
2. Кавако І. Забезпечення якості вищих навчальних закладів/ І. Кавако. – Електронний ресурс. Доступ в локальній мережі проекту QUAERE. – 2016 р.
3. RoyalRoadsUniversityofficialweb-site. – <http://www.royalroads.ca/>
4. UniversityofHelsinkiofficialweb-site. – <http://www.helsinki.fi/>
5. Erasmus Mundus Master in Quality in Analytical Laboratories. – <http://www.emqal.org/>

6. Буркхардт Т. Аспекти забезпечення якості. Особисті погляди та спостереження. Обрані аспекти щодо досвіду Німеччини / Т. Буркхардт. – Електронний ресурс. Доступ в локальній мережі проекту QUAERE. – 2016 р.
7. Хакетт С. Процедури оцінки / С. Хакетт. – Електронний ресурс. Доступ в локальній мережі проекту QUAERE. – 2016 р.
8. Іфтікар Х. Зворотній зв'язок: оцінки чи погляд назад / Х. Іфтікар. – Електронний ресурс. Доступ в локальній мережі проекту QUAERE. – 2016 р.
9. Марчезе М. Забезпечення якості та акредитація: впровадження європейських рекомендацій (ESG) в Італії / М. Марчезе. – Електронний ресурс. Доступ в локальній мережі проекту QUAERE. – 2016 р.
10. Мазуркевич М. Система забезпечення якості в ЄС у Вроцлавському університеті науки та технологій / М. Мазуркевич. – Електронний ресурс. Доступ в локальній мережі проекту QUAERE. – 2016 р.
11. Василіс Стилянакіс В. Забезпечення якості в системі вищої освіти Греції / Василіс Стилянакіс В. – Електронний ресурс. Доступ в локальній мережі проекту QUAERE. – 2016 р.

Питання для самоконтролю розділу 2

1. Як співвідносяться політика та цілі забезпечення якості в освіті. Наведіть приклади формування підґрунтя для забезпечення якості в закладах вищої освіти країн ЄС. Наведіть приклади реалізації політики забезпечення якості в цих закладах.
2. Розкрийте основні етапи реалізації сучасної концепції якості у вищій освіті.
3. Поясніть, які умови забезпечують ефективність оцінювання якості вищої освіти стейкхолдерами.
4. Проаналізуйте типове опитування щодо загальної оцінки навчальної дисципліни Вроцлавського технологічного університету (Польща). Як саме результати дають змогу підвищити якість викладання?
5. У чому полягають причини відмінностей очікувань студентів та роботодавців від результатів освіти? Як запобігти збільшенню відмінностей очікувань стейкхолдерів освіти?
6. Наведіть основні аргументи прихильників та супротивників впровадження стандартів ESG в країнах-підписантах. Запропонуйте компромісні рішення.